

adviseurs in
ruimtelijke
ontwikkeling

Ecologische voortoets Natura 2000

Volendam, jachthaven Marina

VdZ Ruimtelijk Advies

Datum: 19 september 2023

Projectnummer: 230347

INHOUD

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Ligging	3
1.3	Huidige situatie	4
1.4	Toekomstige situatie	5
1.5	Natura 2000-gebied	7
2	Wettelijk kader en onderzoeksmethode	9
2.1	Wettelijk kader Natura 2000	9
2.2	Onderzoeksmethode	9
3	Resultaat	12
3.1	Aanwezige beschermde natuurwaarden in Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer	12
3.2	Toetsing	15
4	Cumulatietoets	20
5	Conclusie en vervolgstappen	21
	Geraadpleegde bronnen	22

Bijlage 1. Wettelijk kader

Bijlage 2. Storingsfactoren

Bijlage 3. Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Aan de zuidkant van Volendam ligt de Marina Volendam (hierna 'Marina'). Ten westen van deze jachthaven ligt het Roompot vakantiepark 'Marinapark' en weer ten westen daarvan bevinden zich de parkeerplaatsen voor dit park en voor de jachthaven. De jachthaven bestaat uit honderden ligplaatsen voor de wat grotere zeil- en plezierjachten. Het voornemen is om in deze jachthaven zes drijvende chalets te legaliseren welke jaarrond verhuurd kunnen worden. Dit voornemen wijkt af van het bestemmingsplan, wat alleen ligplaatsen van zelfstandig varende boten toestaat. De chalets zijn dus reeds aanwezig, in deze voortoets gaan we echter uit van de situatie zoals deze was voor plaatsing van de drijvende recreatiewoningen. Deze Voortoets Natura 2000 dient als bijlage bij de in te dienen ruimtelijke onderbouwing voor een Omgevingsvergunning handelen in strijd met de ruimtelijke ordening. Het plangebied ligt namelijk in Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer. In deze toets wordt onderzocht of de toekomstige situatie kan leiden tot significant negatieve gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied.

1.2 Ligging

Het onderzoeksgebied betreft de Marina te Volendam, zie de figuren op de volgende pagina. De zes ligplaatsen die gewijzigd worden van een ligplaats naar een drijvend chalet bevinden zich aan de zuidwestzijde van de Marina, dicht bij de vaste wal. De Marina is omgeven door een kade die begroeid is met struweel en opschot van onder andere wilgen.

Globale ligging plangebied in Volendam (rode cirkel). Rechtsonder is Marken zichtbaar. Bron: Google Maps.

Locatie voor drijvende chalets (rode arcering), onderin zijn al twee drijvende chalets zichtbaar bron: Google Maps.

1.3 Huidige situatie

Op de locatie waar de drijvende chalets gepland zijn, zijn nu nog ligplaatsen voor plezierjachten aanwezig. De strekdam, welke in 2010 nog nauwelijks begroeid was, is inmiddels grotendeels begroeid, zie ook de afbeeldingen op de volgende pagina.

Globale locatie nieuwe drijvende chalets (rood omlijnd). De foto is uit 2010, de strekdam is nog niet begroeid. Bron: Google Streetview.

Foto van Streetview van ten zuiden van de strekdam, 2022. Zichtbaar is dat er opschot is van onder andere wilgen, waardoor de jachthaven grotendeels (de hoge masten van zeilboten uitgezonderd) aan het zicht wordt onttrokken. Bron: Google Streetview.

1.4 Toekomstige situatie

De zes drijvende chalets worden verhuurd als recreatief nachtverblijf en worden dus niet permanent bewoond. Ze komen in de plaats van zes ligplaatsen, waardoor het aantal vaarbewegingen afneemt. Het aantal verkeersbewegingen naar de parkeerplaats van de Marina zal iets toenemen, omdat de verkeersgeneratie van een verhuurbaar chalet hoger is dan van een zeilboot. De verwachte verkeersgeneratie is gelijk aan een recreatiewoning, dit is 4 bewegingen per etmaal.

Zie ook de afbeeldingen op de volgende pagina voor een beeld van de huidige situatie.

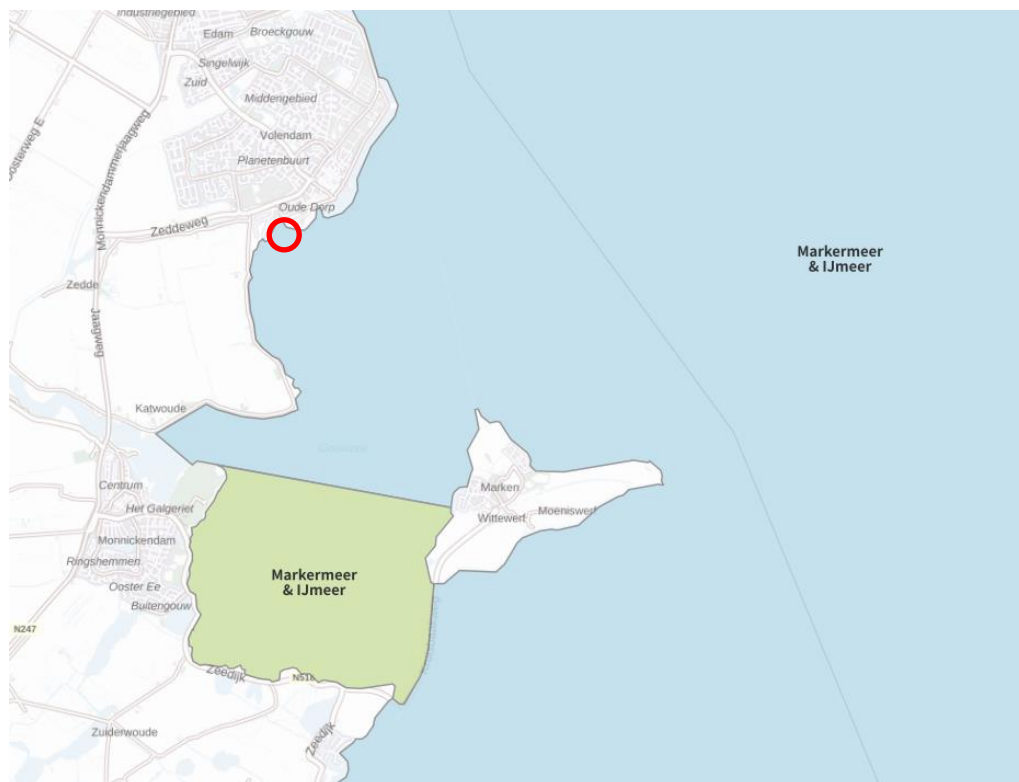
Aanzicht drijvend chalet.

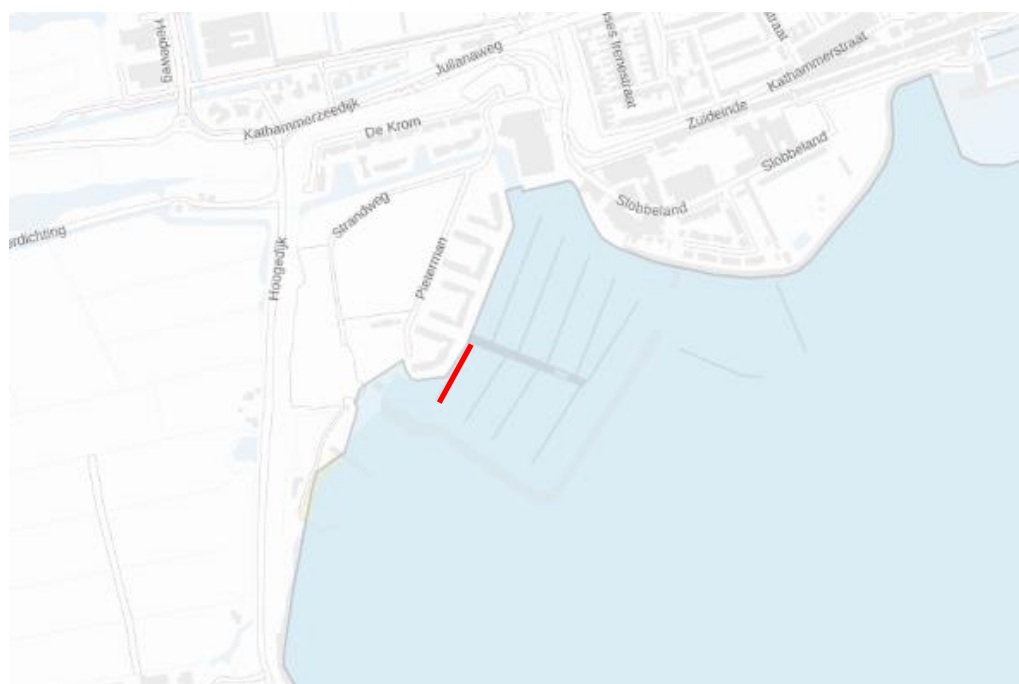
Aanzicht drijvende chalets.

1.5 Natura 2000-gebied

Het plangebied ligt in Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer. De volledige jachthaven is begrensd binnen het Natura 2000-gebied. Andere Natura 2000-gebieden liggen op wat grotere afstand (zie onderstaande afbeelding). Natura 2000-gebied Polder Zeevang ligt op meer dan 3 km afstand, het Ilperveld op 7,5 km. Andere Natura 2000-gebieden liggen op meer dan 10 kilometer afstand.

Ligging van het plangebied (rode cirkel) ten opzichte van Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer. Het blauwe deel is Vogelrichtlijngebied, het groene deel is tevens Habitatrichtlijngebied. Bron: AERIUS-Calculator.

Ligging van het plangebied (rood) ten opzichte van Natura 2000-gebied (blauw). Bron: AERIUS-Calculator.

2 Wettelijk kader en onderzoeksmethode

2.1 Wettelijk kader Natura 2000

Hieronder staat een samenvatting van het wettelijk kader. Een uitgebreide beschrijving staat in bijlage 1.

Op grond van artikel 2.1 van de Wet natuurbescherming kunnen natuurgebieden of andere gebieden die belangrijk zijn voor flora en fauna, door de Minister worden aangewezen ter uitvoering van de Vogelrichtlijn- en/of Habitatrichtlijn, de zogeheten Natura 2000-gebieden. Bij de aanwijzing van een Natura 2000-gebied worden voor het gebied instandhoudingsdoelstellingen voor te beschermen soorten en/ of habitats vastgesteld.

Als een plan of project mogelijk negatieve gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied, vindt eerst een globale toetsing plaats, de voortoets. In de voortoets wordt bepaald of het plan of project, afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten, significante gevolgen kan hebben voor de instandhoudingsdoelstellingen. Deze voortoets dient te gebeuren op basis van objectieve gegevens (ECLI:EU:C:218:622, r.o.39 en ECLI:EU:C:2918:882, r.o.109). Een significant gevolg is daarbij onder meer omschreven als een gevolg dat 'merkbaar' is (ECLI:EU:C:2012:743, r.o. 48).

Als uit de voortoets blijkt dat er zeker geen negatieve gevolgen zijn, dan kan het betreffende plan worden vastgesteld, of geldt in het geval van een project geen vergunningplicht. Als de kans op significante gevolgen niet kan worden uitgesloten dan moet, conform artikel 2.8 van de Wet natuurbescherming een passende beoordeling worden gemaakt. Blijkt uit de passende beoordeling dat er geen aantasting plaatsvindt van de natuurlijke kenmerken van een Natura 2000-gebied, dan kan het betreffende plan worden vastgesteld, of kan voor de projecten door Gedeputeerde Staten een vergunning worden verleend.

In bepaalde gevallen kan, ondanks dat uit de passende beoordeling blijkt dat aantasting van de natuurlijke kenmerken mogelijk is, een plan toch worden vastgesteld of kan een vergunning toch worden verleend. Er dient dan te worden voldaan aan de zogeheten ADC criteria. De ADC criteria houden in: i) dat er geen alternatieve oplossingen zijn, ii) dat er sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang en iii) dat de nodige compenserende maatregelen worden getroffen.

2.2 Onderzoeksmethode

2.2.1 Deskundigheid

Kwaliteit van het ecologisch onderzoek en het geleverde product staan bij SAB hoog in het vaandel. Mede daarom zijn wij aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus (NGB); de brancheorganisatie voor groene adviesbureaus. Om aan onze standaard te voldoen, wordt ecologisch onderzoek enkel uitgevoerd door deskundigen. Onder een ecologisch deskundige verstaan we iemand met aantoonbare ervaring en kennis op

het gebied van de ecologie van de betreffende soorten. Onze deskundigen voldoen aan de eisen van een ecologisch deskundige zoals de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland die stelt. Ecologen in opleiding tot deskundige werken altijd onder begeleiding van een deskundige.

2.2.2 Werkwijze

De natuurtoets is opgezet overeenkomstig vergelijkbare, eerdere toetsingen. Als eerste is voor het onderzoek, op basis van informatie van de opdrachtgever, het projectgebied in beeld gebracht en is de ontwikkeling beschreven. Er is geen veldbezoek uitgevoerd voor dit project. Hierna is de afstand tot Natura 2000-gebieden in de omgeving bepaald. Hiervoor zijn websites van de provincie en van de Rijksoverheid geraadpleegd, waarin de ligging van Natura 2000-gebieden is weergegeven. Vervolgens is nagegaan welke instandhoudingsdoelstellingen gelden in het nabijgelegen Natura 2000-gebied. Hiervoor is de website natura2000.nl geraadpleegd, waar per Natura 2000-gebied onder meer instandhoudingsdoelstellingen zijn weergegeven en het aanwijzingsbesluit kan worden gevonden. Om te bepalen waar binnen een Natura 2000-gebied doelsoorten aanwezig zijn werd het Natura 2000-beheerplan geraadpleegd.

Vervolgens is een verkenning uitgevoerd naar de kans dat de voorgenomen ontwikkeling leidt tot negatieve gevolgen op instandhoudingsdoelstellingen. De gevoeligheid van soorten en habitattypen waarvoor instandhoudingsdoelstellingen gelden kan per storingsfactor bekeken worden voor deze specifieke situatie. Er worden in deze toetsing 19 mogelijke storingsfactoren op soorten en habitats onderscheiden (zie onderstaand overzicht).

1. Oppervlakteverlies	11. Verandering overstromingsfrequentie
2. Versnippering	12. Verandering dynamiek substraat
3. Verzuring door stikstof uit de lucht	13. Verstoring door geluid
4. Vermesting door stikstof uit de lucht	14. Verstoring door licht
5. Verzoeting	15. Verstoring door trilling
6. Verzilting	16. Optische verstoring
7. Verontreiniging	17. Verstoring door mechanische effecten
8. Verdroging	18. Verandering in populatiedynamiek
9. Vernatting	19. Bewuste verandering soortensamenstelling
10. Verandering stroomsnelheid	

Mogelijke storingsfactoren op soorten en habitats; zie bijlage 2 voor een toelichting

Per storingsfactor is, op basis van de gegevens van de Rijksoverheid, beschikbare (wetenschappelijke) literatuur en een deskundigenoordeel bepaald of het project negatieve gevolgen kan hebben en in welke mate. De geplande ontwikkeling betreft het gebruik van zes verhuurbare drijvende recreatiechalets, ten kosten van zes ligplaatsen van boten.

Bij de beoordeling van de effecten op storingsfactoren is onderscheid gemaakt tussen tijdelijke effecten en permanente effecten. Tijdelijke effecten betreffen de effecten die op kunnen treden als gevolg van het realiseren van de recreatieboten. De permanente effecten hebben betrekking op de gebruiksfase, wanneer de woningen worden

verhuurd. Indien in navolgende beoordeling niet expliciet in wordt gegaan op de tijdelijke effecten vanwege de aanleg, kan ervan worden uitgegaan dat deze effecten kleiner zijn dan de permanente effecten. Een nadere omschrijving van de storingsfactoren staat in bijlage 2.

Tot slot is een cumulatietoets opgesteld om te beoordelen of de ontwikkeling in combinatie met andere plannen of projecten tot significante gevolgen kan leiden. Het conceptrapport is door een deskundig collega beoordeeld op vorm en inhoud.

3 Resultaat

3.1 Aanwezige beschermde natuurwaarden in Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer

3.1.1 Ligging en functie

Het Markermeer & IJmeer is aangewezen als Natura 2000-gebied omdat het van belang is voor het behoud van de Europese biodiversiteit. Samen met de rest van het IJsselmeergebied is het een belangrijk leefgebied voor broedvogels, voor (doortrekkende en overwinterende) watervogels en voor aan meren gebonden habitattypen en -soorten.

Het Markermeer & IJmeer is van nationaal en internationaal belang voor met name vogels. Diverse trekvogels zijn afhankelijk van de meren als overwinteringsgebied, als rustgebied of als tussenstop, bijvoorbeeld tijdens de trek van hun broedgebieden in Scandinavië, NW-Rusland en Siberië naar de overwinteringsgebieden in West-Afrika. De vogels gebruiken het gebied dan om op krachten te komen voor het vervolg van hun reis ('opvetten'). Het Markermeer & IJmeer kent een verscheidenheid aan leefgebieden. In het open water kunnen vogels rusten, foerageren en drinken, veilig tegen grondgebonden roofdieren. Langs oevers en in het ondiepe water vinden ze beschutting en voedsel. Permanent droge zandplaten of andere terreinen zonder hoog opgaande gewassen zijn o.a. te vinden voor de Waterlandse kust en bij Enkhuizen. Het gaat om grotere oppervlaktes waar weinig verstoring is en geen roofdieren kunnen komen. Dit maakt het vooral geschikt voor kale grondbroeders zoals de visdief om te broeden en te rusten. Rondom het Natura 2000-gebied bevinden zich grootschalige foerageergebieden voor diverse grasetende watervogels in de vorm van akkers en agrarische graslanden.

Het Markermeer is het zuidelijk deel van de voormalige Zuiderzee. De voltooiing van de Houtribdijk tussen Enkhuizen en Lelystad heeft gezorgd voor een scheiding met het noordelijk gelegen IJsselmeer. Het Markermeer wordt vrijwel geheel begrensd door dijken (figuur 2.1). Er is alleen een open verbinding met het Gooimeer. Het gedeelte van het Markermeer dat tegen Amsterdam en Almere aan ligt wordt het IJmeer genoemd. Het water tussen Monnickendam en Marken, de Gouwzee, wordt in dit beheerplan gezien als onderdeel van het Markermeer & IJmeer.

Het Markermeer heeft een oppervlak van 68.640 ha, waarvan circa 1.100 ha als zowel Habitat- als Vogelrichtlijngebied is aangewezen. Het IJmeer is aangewezen als Vogelrichtlijngebied. De Noord-Hollandse kant van het Markermeer is ondiep (0,75 tot 2 meter) met een kronkelige kustlijn, terwijl de kustlijn aan de zuidoostkant, door de aanleg van Flevoland, nagenoeg recht en diep is (tot 5 meter). Gemiddeld heeft het Markermeer een diepte van 3,5 meter. De bodem van het Markermeer bestaat voornamelijk uit klei en zavel (mengsel van zand en klei) en een dikke laag slib. Door de aanleg van de Houtribdijk kan het slib uit het Markermeer niet meer bezinken in oude stroomgeulen in het IJsselmeer. Als gevolg hiervan heeft het slib zich geleidelijk verspreid over de bodem. Onder invloed van de wind is er een voortdurende afwisseling tussen opwerveling en sedimentatie van slib waardoor het doorzicht flink kan afnemen.

De informatie uit par. 3.1.1 is afkomstig uit het beheerplan (Rijkswaterstaat, 2017).

3.1.2 Instandhoudingsdoelstellingen

In bijlage 3 staan de algemene kenmerken van Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer beschreven. Voor het Natura 2000-gebied gelden vastgestelde instandhoudingsdoelstellingen voor twee verschillende habitattypen en voor drie habitatrichtlijnsoorten.

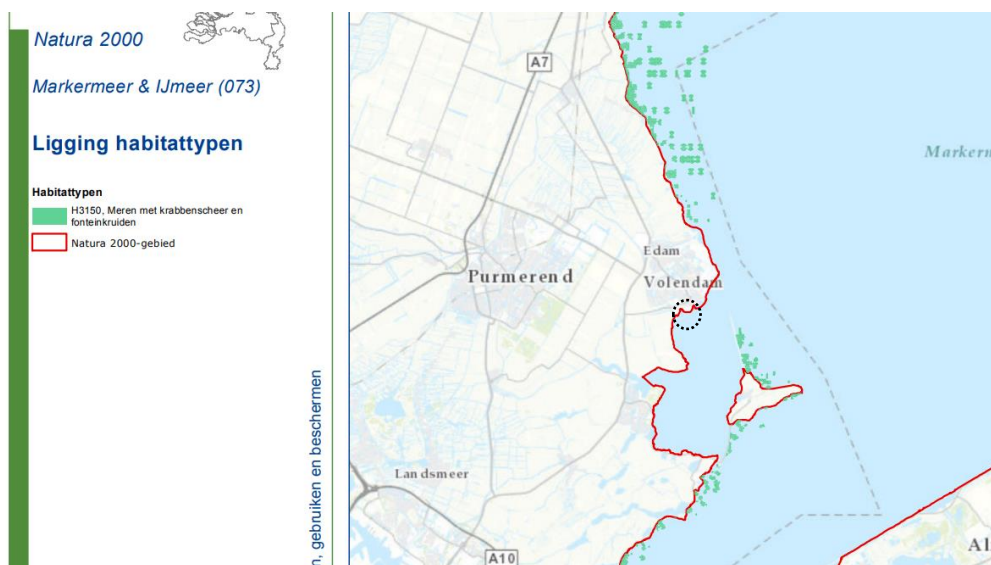
Verder zijn twee broedvogels aangewezen en achttien niet-broedvogels (overwinteraars) (Natura2000.nl).

3.1.3 Aanwezige beschermde natuurwaarden nabij het besluitgebied

De informatie in deze paragraaf is afkomstig uit het beheerplan (Rijkswaterstaat, 2017).

Habitattypen

Uit het beheerplan voor dit Natura 2000-gebied en de daarin opgenomen habitattypenkaart, blijkt dat het habitatype H3150 niet voorkomt in en rond de Marina (zie literatuurlijst voor link naar de kaart en zie onderstaande afbeelding). Uit het beheerplan blijkt verder dat het habitatype H3140 Kranswierwateren voorkomt ten zuiden van de Marina langs de kust tot aan de Gouwzee, maar niet in de Marina zelf.

Ligging habitatype H3150 (groene stippen) in het N2000-gebied. Plangebied zwart omlijnd.

Habitatsoorten

Van de habitatrichtlijnsoorten kleine modderkruiper en rivierdonderpad kan verondersteld worden dat ze overal in het gebied voorkomen, dus mogelijk ook in de Marina. De meervleermuis gebruikt met name de oeverzones als oriëntatie, en de oeverzones en open gebieden bij rustig weer als foerageergebied. Verblijfplaatsen zijn in de directe omgeving van de Marina niet bekend (Rijkswaterstaat, 2017).

Broedvogels

Van de broedvogels hebben de aalscholver (broedt in bomen) en de visdief (broedt op kaal zand, grind- en schelpeneilanden) geen kolonies in of in de directe omgeving van de Marina.

Niet-broedvogels

De niet-broedvogels kunnen in de winterperiode overal in het N2000-gebied voorkomen, al heeft elke soort zijn eigen voorkeuren. Onderstaande informatie is naast het beheerplan ook gebaseerd op telgegevens van SOVON ([Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer | Sovon Vogelonderzoek](#)).

Een aantal soorten foerageert met name op bodemfauna (mosselen). Dit zijn de tafeleend, kuifeend en meerkoet. Deze soorten zijn dan ook met name op het open water te vinden. De meerkoet is meer aan mensen gewend en kan ook incidenteel wel in de Marina voorkomen.

De viseters jagen ook vooral op het open water of ondiepe zones, dit zijn de fuut, grote zaagbek, nonnetje en dwergmeeuw. Voor de aalscholver geldt dat deze een divers dieet heeft en de aantallen liggen ruim boven het doel, zodat deze soort verder niet behandeld wordt.

De slobbeend komt vooral in oeverzones voor waar ze drijvend tot vlak bij de bodem kunnen komen met hun snavel. Ze eten plankton en kleine bodemfauna. Deze soort is in de Marina niet te verwachten, omdat die daarvoor te diep is.

De brilduiker eet zowel vis als bodemfauna en komt (zoals ook elders in het land) alleen in lage aantallen en dichtheden voor.

De lepelaar heeft net als de slobbeend ondiep water nodig en geschikt biotoop voor deze soort ontbreekt in de Marina.

De krooneend eet kranswieren, wat vooral in de Gouwzee enkele kilometers ten zuiden voorkomt. De Marina vormt geen geschikt biotoop voor deze soort.

Smient, brandgans en grauwe gans gebruiken het Markermeer als slaapplek (open water), deze soorten komen dus niet voor in de Marina.

Het beheerplan benoemt als knelpunten met name voedseltekorten voor visetende vogels. De gedaalde spieringstand door het wegvallen van de dynamiek door het afsluiten van het IJsselmeer en Markermeer worden als belangrijkste oorzaak genoemd. Ook voor faunaeters (mosselen) heeft dit gevolgen. Door het stilstaande water ontstaan te dikke sliblagen waarin mosselen niet meer kunnen leven. Tekort aan rust wordt verder als mogelijk knelpunt benoemd voor brilduiker, nonnetje, kuifeend en meerkoet. Een reden die hiervoor in het beheerplan onder andere wordt genoemd, is het langere watersportseizoen door hogere temperaturen.

3.2 Toetsing

3.2.1 Wijze van toetsing

Een Voortoets kan op diverse manieren worden opgezet. Zo kan de toetsing per habitatype of soort worden opgezet. Voor deze Voortoets is er echter voor gekozen om per mogelijke storingsfactor te toetsen op mogelijke effecten op habitattypen of soorten. In de haven liggen namelijk geen habitattypen, en ook zijn er geen broedvogelkolonies. Overwinterende vogels zullen zich overwegend op open water, buiten de directe verstoring van menselijke aanwezigheid, die er al is in de Marina, bevinden. Directe aanwezigheid van enige soort (vissen uitgezonderd) waarvoor er een doelstelling is in het Natura 2000-gebied is daarom niet waarschijnlijk. Daarom is gekozen voor een benadering per storingsfactor.

3.2.2 Verstoring door stikstof (verzuring en vermesting)

Kenmerk: Stikstofdepositie kan verzuring van bodem of water veroorzaken. Stikstof, in de vorm van stikstofoxide (NO_x) of ammoniak (NH₃) komt daarbij via de lucht of het water in de grond terecht. De belangrijkste bronnen van verzurende stoffen zijn de landbouw, het verkeer en de industrie. De verzuring leidt tot een directe of indirecte afname van de buffercapaciteit (het neutralisatievermogen) van bodem en water. Hierdoor zullen soorten van meer basische omstandigheden verdwijnen.

Beoordeling: voor het initiatief is een AERIUS-berekening uitgevoerd (separaat beschikbaar). Er zijn geen rekenresultaten hoger dan 0,00 mol N/ha/jr. Dit betekent dat er geen betekenisvolle depositie is op kwetsbare habitat- of leefgebiedtypen. Een negatief effect door stikstof is daarom met zekerheid uit te sluiten.

3.2.3 Verstoring door licht, geluid en trilling

Verstoring door geluid

Kenmerk: Verstoring door onnatuurlijke geluidsbronnen; permanent zoals geluid van wegverkeer dan wel tijdelijk zoals geluidsbelasting bij evenementen. Geluid is een hoorbare trilling, gekenmerkt door geluidsdruk en frequentie.

Beoordeling: Het gebruik van de drijvende chalets leidt niet tot een bijzondere geluidsproductie, die afwijkt van het omgevingsgeluid. In de omgeving bevindt zich het vakantiepark van Roompot, waar ook veel verhuurbare eenheden zijn. Het verhuren van de drijvende chalets gaat dus op in de omgeving. Ook bij de 'aanleg' is dit niet het geval. Er is immers geen sprake van de noodzaak van heien of iets dergelijks. De chalets zijn over water (varend) of over land naar de locatie gebracht.

Negatieve gevolgen door geluid op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen zijn daarom uitgesloten.

Verstoring door licht

Kenmerk: Verstoring door kunstmatige lichtbronnen, zoals licht uit woonwijken, industrieterreinen en glastuinbouw.

Beoordeling: Bij het gebruik van de chalets kan er sprake zijn van iets meer lichtuitstraling dan voorheen, doordat de verhuur jaarrond mogelijk is. Echter, verlichting van

woningen heeft maar een beperkte invloedssfeer en bovendien liggen de chalets dicht bij de kade (waar ook verhuurbare woningen aanwezig zijn) en is de haven afgeschermd van de omgeving door een strekdam met begroeiing. Van lichtuitstraling naar het open water van het Markermeer is dus geen sprake. Verstoring van vogels is dus niet aan de orde, en vissen (kleine modderkruiper en rivierdonderpad) zijn niet gevoelig voor licht. De meervleermuis kan incidenteel in de haven foerageren, maar de verwachting is dat de soort de haven mijdt vanwege de reeds aanwezige lichtbronnen. De beperkte extra verlichting van de chalets leidt daarom niet tot een negatief effect op de meervleermuis.

Negatieve gevolgen door licht op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen zijn daarom uitgesloten.

Verstoring door trilling

Kenmerk: *Er is sprake van trillingen in bodem en water als dergelijke trillingen door menselijke activiteiten veroorzaakt worden, zoals bij boren, heien en draaien van rotorbladen.*

Beoordeling: Er is geen sprake van verstoring door trillingen. Er zijn bijvoorbeeld geen heipalen nodig voor een fundering, omdat er sprake is van drijvende woningen. Het gebruik van de woningen leidt ook niet tot sterke trillingen. Negatieve gevolgen door trilling op bijvoorbeeld de aangewezen vissoorten zijn daarom uitgesloten.

3.2.4 Overige storingsfactoren

Oppervlakteverlies

Kenmerk: *Afname beschikbaar oppervlak leefgebied soorten en/of habitattypen.*

Beoordeling: Het besluitgebied ligt binnen Natura 2000-gebied. Er is echter geen sprake van oppervlakteverlies, omdat er geen land wordt afgegraven of water wordt gedempt. De locaties waar de recreatiewoningen liggen, waren bovendien voorheen ligplaatsen voor boten. Er is dus sprake van een gelijkwaardige functieverandering. Negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen zijn daarom uitgesloten.

Versnippering

Kenmerk: *Van versnippering is sprake bij het uiteenvallen van het leefgebied van soorten.*

Beoordeling: Het plangebied ligt in Natura 2000-gebied, maar er is alleen sprake van een gelijkwaardige functieverandering van ligplaats van boten naar ligplaats van recreatiewoning. Dit vindt plaats binnen de bestaande Marina, die door de begroeide strekdam rondom al functioneel is gescheiden van de rest van het gebied. Binnen de Marina zijn geen habitattypen of belangrijke leefgebieden van aangewezen soorten aanwezig. Het plan zorgt dan ook niet voor negatieve effecten door versnippering. Negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen zijn daarom uitgesloten.

Verzoeting en verzilting

Kenmerk: *Verzoeting treedt op als het chloridegehalte in het water afneemt, en niet meer geschikt is voor de beoogde zoute of brakke natuurtypen.*

Verzilting betreft de ophoping van oplosbare zouten (kalium, natrium, magnesium, calcium) in bodems en wateren. In wateren komt verzilting over het gehele spectrum

tussen zoet (<200 mg Cl/l) en zeer zout (> 30.000 mg Cl/l) voor en is dus niet beperkt tot zoet en brak water. Activiteiten die leiden tot verdroging, kunnen indirect leiden tot verzilting.

Beoordeling: De voorgenomen verhuur van zes drijvende recreatiewoningen heeft geen invloed op de waterkwaliteit. Negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied zijn niet aan de orde.

Verontreiniging

Kenmerk: *Er is sprake van verontreiniging als er verhoogde concentraties van stoffen in een gebied voorkomen, welke stoffen onder natuurlijke omstandigheden niet of in zeer lage concentraties aanwezig zijn. Bij verontreiniging is sprake van een zeer brede groep van ecosysteem/gebiedsvreemde stoffen: organische verbindingen, zware metalen, schadelijke stoffen die ontstaan door verbranding of productieprocessen, straling (radioactief en niet radioactief), geneesmiddelen, endocrien werkende stoffen etc. Deze stoffen werken in op de bodem, grondwater, lucht.*

Beoordeling: Er is geen sprake van industriële of andere activiteiten die leiden tot verhoogde concentraties van bepaalde stoffen in het water. Afval kunnen de gebruikers van de recreatiewoningen in de woning zelf kwijt, of op de kade bij vuil- en glascontainers. De woningen zijn aangesloten op het riool. Van een toename van verontreiniging is zodoende geen sprake.

Negatieve gevolgen op de instandhoudingsdoelstellingen door verontreiniging zijn daarom uitgesloten.

Verdroging

Kenmerk: *Verdroging uit zich in lagere grondwaterstanden en/of afnemende kwel. De actuele grondwaterstand is zo lager dan de gewenste/benodigde grondwaterstand.*

Beoordeling: Verdroging is geen relevante storingsfactor voor dit initiatief, aangezien er geen verdrogingsgevoelige habitattypen of soorten voorkomen. Ook is er geen toename van het gebruik van oppervlakte- of grondwater.

Negatieve gevolgen op de instandhoudingsdoelstellingen door verdroging zijn daarom uitgesloten.

Vernatting

Kenmerk: *Vernatting manifesteert zich in hogere grondwaterstanden en/of toenemende kwel veroorzaakt door menselijk handelen.*

Beoordeling: Vernatting is geen relevante storingsfactor voor dit initiatief, aangezien er geen wijzigingen optreden in de waterhuishouding van het Markermeer door het plaatsen en gebruik van zes drijvende recreatiewoningen.

Negatieve gevolgen op de instandhoudingsdoelstellingen door vernatting zijn daarom uitgesloten.

Verandering stroomsnelheid

Kenmerk: *Verandering van stroomsnelheid van beken en rivieren kan optreden door menselijke ingrepen zoals plaatsen van stuwen, kanaliseren of weer laten meanderen.*

Beoordeling: Het plan ziet niet toe op het plaatsen van stuwen, kanaliseren of meanderen van wateren. Omdat de Marina door de strekdam vrijwel geheel is afgesloten, is er feitelijk sprake van een stilstaand meertje. Het is daarom uitgesloten dat het plan zal zorgen voor een aantasting van instandhoudingsdoelstellingen door een verandering van de stroomsnelheid.

Verandering overstromingsfrequentie

Kenmerk: *De duur en/of frequentie van de overstroming van beken en rivieren verandert door menselijke activiteiten.*

Beoordeling: Overstroming is geen relevante storingsfactor voor het Markermeer, aangezien het Natura 2000-gebied zelf een waterlichaam is en het project de waterhuishouding niet verandert.

Negatieve gevolgen door een verandering in overstromingsfrequentie zijn uitgesloten.

Verandering dynamiek substraat

Kenmerk: *Er treedt een verandering op in de bodemdichtheid of bodemsamenstelling van terrestrische of aquatische systemen, bijvoorbeeld door aanslibbing of verstuing.*

Beoordeling: Het project leidt niet tot een wijziging in de waterhuishouding, stroomsnelheid en dergelijke. Er kan daarom ook geen wijziging zijn in aanslibbing of verstuing optreden.

Negatieve gevolgen door verandering van dynamiek van substraat zijn uitgesloten.

Optische verstoring

Kenmerk: *Optische verstoring betreft verstoring door de aanwezigheid en/of beweging van mensen dan wel voorwerpen die niet thuishoren in het natuurlijke systeem.*

Beoordeling: De drijvende recreatiewoningen komen te liggen in de Marina, waar al dagelijkse aanwezigheid van mensen is. Vogels zullen de haven daardoor al grotendeels mijden. De zes drijvende woningen leiden niet tot een significante toename van menselijke aanwezigheid, gegeven de reeds aanwezige honderden ligplaatsen van boten en eveneens de aanwezigheid van verhuurbare woningen op de kade. Daarnaast is het gebied door een strekdam die is begroeid, afgeschermd van het open water van het Markermeer. Voor de vogelsoorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen gelden, gaat deze kleine toename in recreatie dus niet zichtbaar of merkbaar zijn. Negatieve gevolgen door optische verstoring zijn daardoor uitgesloten.

Verstoring door mechanische effecten

Kenmerk: *Onder mechanische effecten vallen verstoring door betreding, golfslag, luchtwervelingen et cetera, die optreden ten gevolge van menselijke activiteiten. De oorzaken en gevolgen zijn bij deze storende factor zeer divers.*

Beoordeling: De ontwikkeling vindt plaats in de bestaande jachthaven. Het aantal vaarbewegingen neemt af, omdat zes ligplaatsen voor boten verdwijnen ten gunste van de recreatiewoningen. Er is zodoende geen toename van verstoring van mechanische effecten. Betreding van het Natura 2000-gebied is hier niet relevant, omdat er geen landrecreatie is in habitattypen, bijvoorbeeld.

Verandering in populatiedynamiek

Kenmerk: *De storende factor verandering in populatiedynamiek treedt op indien er een direct effect is van een activiteit op de populatieopbouw en/of populatiegrootte. Er wordt hier vooral bedoeld of de situatie wanneer er sprake is van sterfte van individuen door wegverkeer, windmolens, of door jacht of visserij.*

Beoordeling: De beperkte extra verkeersgeneratie die ontstaat door het planvoornemen vindt op het land plaats, buiten Natura 2000-gebied, en vindt plaats op bestaande wegen. Een toename van verkeersslachtoffers is niet te verwachten.

Het project leidt daarmee niet tot verandering in populatiedynamiek van habitattypen en soorten of vogels van het Natura 2000-gebied.

Bewuste verandering soortensamenstelling

Kenmerk: *Er is sprake van bewust ingrijpen in de natuur door herintroductie van soorten, introductie van exoten, uitzetten van vis, inzaaien van genetisch gemodificeerde organismen etc.*

Beoordeling: In het kader van dit project vindt geen introductie van soorten plaats en worden ook geen dieren uitgezet of genetisch gemodificeerde organismen ingezaaid. Van een bewuste verandering van de soortensamenstelling is geen sprake bij de invulling van het besluitgebied.

4 Cumulatietoets

Zoals in paragraaf 2.1 beschreven, dient beoordeeld te worden of de ontwikkeling *afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten* significante gevolgen kan hebben. Om te bepalen of de ontwikkeling, in combinatie met andere plannen of projecten, significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied, is een cumulatietoets uitgevoerd.

Het project heeft op zichzelf geen negatieve effecten. De wijziging in functie van zes ligplaatsen naar zes drijvende recreatiewoningen leidt tot een beperkte verkeerstoename en toename van recreatie in de omgeving. Echter, er kunnen ook zes boten minder liggen in de haven (afname vaarbewegingen), en van een meetbare recreatieverandering op het land is, gezien de reeds aanwezige verhuurbare eenheden in bijvoorbeeld het Roompot vakantiepark, geen sprake. De extra recreanten gaan op in het heersende beeld.

Uit jurisprudentie blijkt dat onzekere toekomstige gebeurtenissen en reeds voltooide plannen en projecten niet meegenomen hoeven te worden bij de beoordeling van cumulatieve gevolgen (ECLI:NL:RVS:2009:BK5864, ECLI:NL:RVS:2010:BN1891). Beoordeeld werden daarom de gevolgen van vaststaand, maar nog niet gerealiseerd beleid. Vastgestelde, maar nog niet uitgevoerde plannen zijn niet bekend. Vanwege de beperkte omvang van dit project in relatie tot de reeds aanwezige functies in en rond de Marina, is het echter uitgesloten dat het project in combinatie met andere plannen of projecten wel tot significant negatieve effecten leidt.

5 Conclusie en vervolgstappen

In Volendam ligt de Marina jachthaven. Hier zijn zes ligplaatsen voor plezierjachten/zeilboten vervangen door zes drijvende recreatiewoningen. Het plangebied ligt in het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer. Door een strekdam met begroeiing is de Marina echter afgeschermd van het open water van het Markerkeer.

Uit de toetsing blijkt dat beschermde habitattypen niet voorkomen in de haven. De kleine modderkruiper en rivierdonderpad kunnen wel voorkomen, maar het project leidt niet tot veranderingen die onder water merkbaar zijn, zodat significant negatieve effecten kunnen worden uitgesloten.

In de haven zijn geen kolonies van aalscholver of visdief, de aangewezen broedvogels, aanwezig. Voor de aangewezen niet-broedvogels geldt dat het open water van het Markermeer het primaire foerageer- en rustgebied is. Deze vogelsoorten zullen hooguit incidenteel in de haven aanwezig zijn, omdat de dagelijkse menselijke aanwezigheid hier reeds een te hoge verstoring geeft. Van een relevante toename in verstoring is daarom geen sprake.

In cumulatie met andere projecten of plannen kan het plan, gezien de beperkte omvang en reikwijdte, geen significante effecten hebben.

Op grond van de voortoets kunnen significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer met zekerheid worden uitgesloten. Een Passende Beoordeling of het aanvragen van een vergunning op de Wet natuurbescherming, hoofdstuk 2, is zodoende niet nodig.

Geraadpleegde bronnen

Literatuur

Europese Commissie 2019. Beheer van “Natura 2000”-gebieden: de bepalingen van artikel 6 van de habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG) , Luxemburg: Bureau voor Officiële Publicaties der Europese Gemeenschappen 2019.

Europese Commissie 2021. Beoordeling van plannen en projecten met betrekking tot Natura 2000-gebieden – Methodologische richtsnoeren inzake artikel 6, leden 3 en 4 van de habitatrichtlijn (92/43/EEG). Mededeling van de Commissie. Brussel, 28.9.2021 C(2021) 6913 final.

Rijkswaterstaat, 2017. Natura 2000-beheerplan Markermeer & IJmeer (2017-2023).

Steunpunt Natura 2000. 2010. Leidraad bepaling significantie. Nadere uitleg van het begrip ‘significante gevolgen’ uit de Natuurbeschermingswet. Versie 27 mei 2010

Websites

natura2000.eea.europa.eu/#
pdokviewer.pdok.nl
www.natura2000.nl

[073_Markermeer & IJmeer_overzicht.pdf \(natura2000.nl\)](#)

Bijlage 1. Wettelijk kader

Inleiding

Op grond van artikel 2.1 van de Wet natuurbescherming kunnen natuurgebieden of andere gebieden die belangrijk zijn voor flora en fauna, door de Minister worden aangewezen ter uitvoering van de Vogelrichtlijn- en/of Habitatrichtlijn, de zogeheten Natura 2000-gebieden. Bij de aanwijzing van een Natura 2000-gebied worden voor het gebied instandhoudingsdoelstellingen voor te beschermen soorten en/ of habitats vastgesteld. Als een plan of project mogelijk negatieve gevolgen heeft voor een Natura 2000-gebied, vindt eerst een globale toetsing plaats, de ecologische voortoets genaamd. In de voortoets wordt bepaald of het plan of project, afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten, significante gevolgen kan hebben voor de instandhoudingsdoelstellingen van de desbetreffende Natura 2000-gebieden. Als uit de voortoets blijkt dat er zeker geen negatieve gevolgen zijn, dan kan het betreffende plan worden vastgesteld, of geldt in het geval van een project geen vergunningplicht. Als de kans op significante gevolgen niet kan worden uitgesloten dan moet, conform artikel 2.8 van de Wet natuurbescherming, een passende beoordeling worden gemaakt.

Voor alle Natura 2000-gebieden geldt verder, op basis van artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming, een zorgplicht. Iedereen dient voldoende zorg in acht te nemen voor deze gebieden. Dit houdt onder meer in dat men negatieve gevolgen voor deze gebieden zoveel mogelijk beperkt door het nemen van alle maatregelen die redelijkerwijs kunnen worden verwacht. Uit de Memorie van Toelichting blijkt, dat de Wet natuurbescherming, buiten de zorgplicht, al voldoende instrumenten bevat om schadelijke handelingen in Natura 2000-gebieden te beperken. Deze zorgplicht is daarmee primair bedoeld om de eigen verantwoordelijkheid vast te leggen, die een ieder heeft voor een zorgvuldige omgang met de natuurwaarden in Natura 2000-gebieden.

Voortoets en passende beoordeling

Om een indicatie te krijgen van mogelijke negatieve gevolgen van projecten en plannen vindt een toetsing in twee stappen plaats (Europese Commissie 2019 en 2021, ECLI:NL:RVS:2020:212, ECLI:NL:RVS:2021:1960).

Eerst vindt een globale toetsing plaats; de voortoets, oriëntatiefase of screening. De eerste fase is een voorbeoordeling. Daarbij wordt als eerste vastgesteld of het plan of project direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het Natura 2000-gebied (Europese Commissie 2021). Wanneer dat niet het geval is, moet beoordeeld worden of het plan of project afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten, significante gevolgen heeft voor een Natura 2000-gebied, in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied (Europese Commissie 2021). Deze beoordeling dient plaats te vinden *op basis van objectieve gegevens* (ECLI:EU:C:2018:882). Met deze voortoets wordt bepaald of een nadere evaluatie, in de vorm van een passende beoordeling, de moeite waard is (ECLI:EU:C:2012:743, r.o. 50). Blijkt uit deze objectieve gegevens dat een plan of project *waarschijnlijk* significante gevolgen heeft voor een Natura 2000-gebied, dan dient een passende

beoordeling te worden opgesteld (ECLI:EU:C:2013:220, r.o. 28-30). Het begrip 'significant' is hierbij bedoeld om een minimumdrempel te bepalen. Plannen of projecten die geen *merkbare* gevolgen hebben hoeven niet passend beoordeeld te worden (ECLI:EU:C:2012:743, r.o. 48). Bij deze eerste toetsing of voortoets mogen mitigerende (verzachtende maatregelen) nog niet worden betrokken (Europese Commissie 2019).

Als in deze fase al duidelijk wordt dat er geen merkbare gevolgen zijn, dan kan het betreffende plan worden vastgesteld, of geldt in het geval van een project geen vergunningplicht. Als uit de voortoets blijkt dat een negatief effect optreedt en het niet duidelijk is of het effect significant van aard is, dan treedt het voorzorgsbeginsel in werking. In dat geval moet ervan uitgegaan worden dat er sprake is van een significant effect.

Voor plannen of projecten waarvan het risico bestaat dat ze significante gevolgen hebben, vindt een tweede beoordeling plaats; de passende beoordeling. Bij deze beoordeling dienen de gevolgen van het plan of project aan de hand van de instandhoudingsdoelstellingen te worden beoordeeld en dient te worden nagegaan of de ontwikkeling de natuurlijke kenmerken van het gebied niet zal aantasten. Dit is het geval wanneer er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel bestaat dat er geen schadelijke gevolgen zijn (Europese Commissie 2021). Bij de passende beoordeling mogen de effecten van verzachtende of mitigerende maatregelen worden betrokken (Europese Commissie 2019 en 2021). Blijkt uit de passende beoordeling dat er geen aantasting plaatsvindt van de natuurlijke kenmerken van een Natura 2000-gebied, dan kan het betreffende plan worden vastgesteld of kan voor de projecten door gedeputeerde staten een vergunning worden verleend.

In bepaalde gevallen kan, ondanks dat uit de passende beoordeling blijkt dat aantasting van de natuurlijke kenmerken mogelijk is, een plan toch worden vastgesteld of kan een vergunning toch worden verleend. Er dient dan te worden voldaan aan de zogeheten ADC criteria. De ADC criteria houden in: i) dat er geen alternatieve oplossingen zijn, ii) dat er sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang en iii) dat de nodige compenserende maatregelen worden getroffen (Europese Commissie 2021).

Significantie

In de voortoetsfase of screeningsfase dient de waarschijnlijkheid van het optreden van significante gevolgen te worden beoordeeld (Europese Commissie 2021). Met een 'waarschijnlijk significant gevolg' wordt daarbij bedoeld: 'elk redelijkerwijs te voorzien gevolg van een plan of project dat een negatieve en significante invloed zou kunnen hebben op de instandhoudingsdoelstellingen voor de habitats en soorten met een bedeutende aanwezigheid in het Natura 2000-gebied' (Europese Commissie 2021).

Maar wat wordt hier bedoeld met het woord 'significant'?

Een richtsnoer van de Europese Commissie (Europese Commissie 2021) over de habitatrichtlijn geeft meer duidelijkheid. Uit deze richtsnoer blijkt dat verschillende onderdelen van de EU-wetgeving bepalingen bevatten, die moeten garanderen dat rekening

wordt gehouden met de ecologische gevolgen van besluiten, voordat die besluiten worden genomen. Dit betreft onder meer artikel 6.3 van de Habitatrichtlijn, maar ook de richtlijn milieueffectbeoordeling (MEB) en de richtlijn strategische milieubeoordeling (SMB). Deze Europese richtlijnen vereisen allemaal dat projecten, plannen en programma's die significante gevolgen voor het milieu kunnen hebben, aan een milieueffectbeoordeling worden onderworpen, voordat zij worden toegestaan (Europese Commissie 2021). Ook bij de MEB- en SMB-richtlijn wordt dus gesproken over 'significante' gevolgen. Uit de verdere teksten van zowel de MEB-richtlijn als de SMB-richtlijn blijkt vervolgens, dat het woord significant hier moet worden uitgelegd in de betekenis van 'aanzienlijk'. Zo staat in artikel 2 van de MEB-richtlijn: *"De lidstaten treffen de nodige maatregelen om te verzekeren dat een vergunning vereist is voor projecten die een aanzienlijk milieueffect kunnen hebben, onder meer gezien hun aard, omvang of ligging, en dat een beoordeling van hun effecten plaatsvindt alvorens een vergunning wordt verleend."* En staat in artikel 3.1 van de SMB-richtlijn: *"Een milieubeoordeling wordt uitgevoerd overeenkomstig de artikelen 4 tot en met 9, voor de in de leden 2, 3 en 4 bedoelde plannen en programma's die aanzienlijke milieueffecten kunnen hebben."* Ook uit de Duitse tekst van de Habitatrichtlijn blijkt, dat het woord significant moet worden gelezen in de betekenis van 'aanzienlijk'. Zo stelt de Duitse tekst van Habitatrichtlijn artikel 6.3 dat het gaat om: *"Pläne oder Projekte die ein solches Gebiet erheblich beeinträchtigen könnten"*. Het Duitse 'Erheblich' laat zich vertalen als het Nederlandse 'belangrijk of aanzienlijk' (vandale.nl).

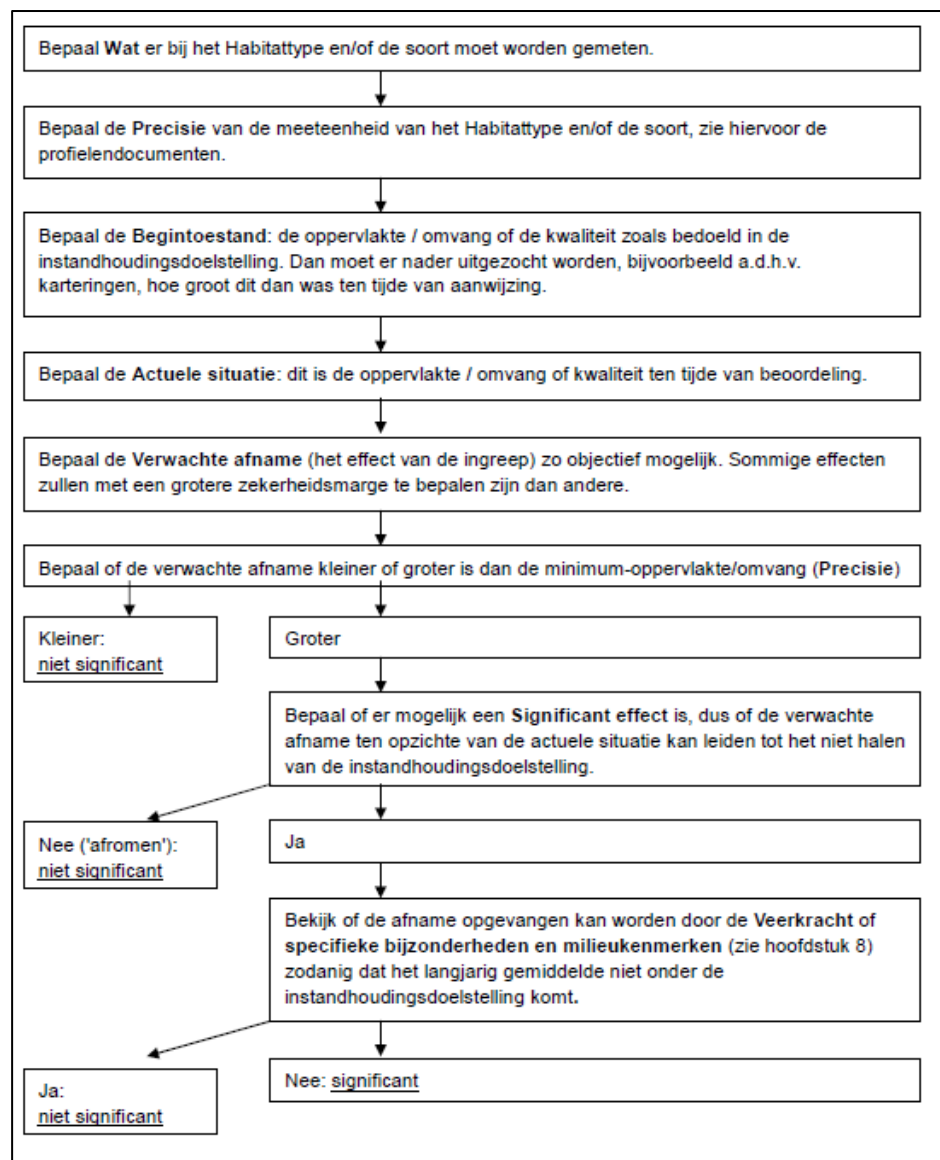
Voor activiteiten die enig gevolg hebben voor een Natura 2000-gebied dient dus niet noodzakelijkerwijs een passende beoordeling opgesteld te worden, maar het gevolg dient significant, oftewel aanzienlijk, te zijn, zo valt op te maken uit de tekst van de Habitatrichtlijn en het richtsnoer van de Europese Commissie (Europese Commissie 2021). Uit de overwegingen van Advocaat Generaal Sharpston (ECLI:EU:C:2012:743, r.o. 48) blijkt dat het begrip 'significant' bedoeld is om een minimumdrempel te bepalen. *"Indien namelijk alle plannen of projecten die enig gevolg zouden kunnen hebben voor een Natura 2000-gebied passend beoordeeld zouden moeten worden, bestond het gevaar dat alle activiteiten op of nabij het gebied wegens overdreven wetgevingssijver onmogelijk werden."*, zo geeft Sharpston aan.

Of een gevolg significant of aanzienlijk is, dient daarbij beoordeeld te worden in relatie tot de instandhoudingsdoelstellingen (Europese Commissie 2021). Ook jurisprudentie maakt dit duidelijk, zoals de uitspraak over de kokkelvisserij (ECLI:EU:C:2004:482, r.o. 48): *"een plan of project dat de instandhoudingsdoelstellingen van het betrokken gebied in gevaar dreigt te brengen, noodzakelijkerwijs moet worden beschouwd als een plan of project dat significante gevolgen kan hebben voor het betrokken gebied. In het kader van de inschatting van de effecten die dit plan of project kan hebben, moet de significantie van die gevolgen met name worden beoordeeld in het licht van de specifieke milieukeurmerken en omstandigheden van het gebied waarop het plan of project betrekking heeft"*.

Of een gevolg aanzienlijk is, dient dus beoordeeld te worden in relatie tot de instandhoudingsdoelstellingen die gelden voor de aangewezen habitats en soorten. Deze instandhoudingsdoelstellingen zijn in verschillende termen beschreven, zoals oppervlakte of omvang en kwaliteit van een leefgebied. Daarbij geldt dat wanneer een plan

of project de instandhoudingsdoelstellingen in gevaar dreigt te brengen, dat dit een plan of project is met significante gevolgen (Europese Commissie 2021).

Een werkbare omschrijving van het begrip significant volgt verder uit de overweging van Advocaat Generaal Sharpston (ECLI:EU:C:2012:743, r.o. 48): *“Het vereiste dat de bedoelde gevolgen ‘significant’ zijn, beoogt een minimumdrempel te bepalen. Plannen of projecten die geen merkbare gevolgen voor het gebied hebben vallen erbuiten.”* Uit bovenstaande overweging van Advocaat Generaal Sharpston valt dus op te maken, dat de gevolgen van een storingsfactor significant kunnen zijn als ze *merkbaar* zijn. De Nederlandse overheid heeft de ‘Leidraad bepaling significantie’ opgesteld, waarin een doorloopschema is weergegeven om te bepalen of een verstoring significant kan zijn (Steunpunt Natura 2000 2010). De werkwijze in die Leidraad sluit aan bij het merkbaar zijn van de gevolgen, zoals dat door Advocaat Generaal Sharpston werd benoemd. Het navolgende doorloopschema geeft stappen uit deze leidraad weer.

Schema bepaling significantie. Bron: Steunpunt Natura 2000 (2010).

Zoals te zien is in het schema, wordt getoetst aan de instandhoudingsdoelstellingen die zijn vastgesteld voor de Natura 2000-gebieden. Daarbij gaat men er in de Leidraad vanuit, dat gevolgen pas significant kunnen zijn als ze leiden tot een *meetbare* aantasting van de instandhoudingsdoelstelling. Dit meetbare komt overeen met het merkbare zoals dat werd genoemd in de eerder aangehaalde overweging van Advocaat Generaal Sharpston (ECLI:EU:C:2012:743, r.o. 48).

Samenvattend kan gesteld worden dat van een significant gevolg sprake is, als een verstoring leidt tot een aanzienlijk gevolg voor de instandhoudingsdoelstellingen, een gevolg dat de instandhoudingsdoelstellingen in gevaar dreigt te brengen. Een gevolg zal daarbij niet aanzienlijk zijn voor de instandhoudingsdoelstellingen als dit niet leidt tot een merkbaar of meetbaar gevolg.

Cumulatie

Zoals hierboven beschreven, dient in de voortoetsfase beoordeeld te worden het plan afzonderlijk, *of in combinatie met andere plannen en projecten*, significante gevolgen kan hebben voor de instandhoudingsdoelstellingen. Ook de gevolgen van andere plannen en projecten dienen dus bij de beoordeling te worden betrokken (Europese Commissie 2021).

Uit jurisprudentie blijkt dat onzekere toekomstige gebeurtenissen en reeds voltooide plannen en projecten niet meegenomen hoeven te worden bij de beoordeling van cumulatieve gevolgen (ECLI:NL:RVS:2009:BK5864). Afgeronde plannen en projecten maken gewoonlijk deel uit van de uitgangssituatie van het gebied (Europese Commissie 2019). Wel meegenomen moeten worden de projecten waarvoor een vergunning is verleend, maar die nog niet zijn gerealiseerd. Andere (ontwerp-) bestemmingsplannen kunnen buiten beschouwing worden gelaten, omdat voor de verwezenlijking van daarin opgenomen projecten in de toekomst nog nadere besluitvorming in het kader van de Wet natuurbescherming moet plaatsvinden (ECLI:NL:RVS:2014:1312).

Externe werking

Niet alleen activiteiten en plannen in een Natura 2000-gebied hebben invloed op de staat van instandhouding van het gebied, ook activiteiten buiten het gebied kunnen de natuurwaarden in een gebied beïnvloeden. Dit wordt "externe werking" genoemd. Er bestaat geen ruimtelijke grens voor externe werking: bepalend zijn de effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van de soorten en habitattypen in het Natura 2000-gebied, ongeacht de afstand tot het beschermde gebied.

Referentiesituatie

In deze paragraaf wordt ingegaan op de referentiesituatie die bij beoordeling in acht moet worden genomen. Daarbij bestaat een onderscheid tussen andere handelingen, projecten en plannen.

Uit jurisprudentie blijkt dat voor plannen de referentiesituatie ten opzichte waarvan getoetst moet worden, de bestaande feitelijke en planologische legale situatie ten tijde van de vaststelling van het plan is (ECLI:NL:RVS:2016:1515, ECLI:NL:RVS:2017:298). Het is bij het bepalen van de referentiesituatie niet van belang of het feitelijk, planologisch legale gebruik ten tijde van de vaststelling van het nieuwe bestemmingsplan ook milieurechtelijk legaal is. Evenmin is van belang of voor dit gebruik een omgevingsvergunning bouwen is verleend.

Beheerplannen

Voor alle Natura 2000-gebieden moet een beheerplan worden opgesteld met alle betrokken partijen die een natuur- of ander belang vertegenwoordigen in het gebied. Het beheerplan werkt de instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000-gebied verder uit in ruimte en tijd. Het beschrijft de resultaten die bereikt dienen te worden om het behoud of het herstel van deze natuurlijke habitats en soorten mogelijk te maken. Het beheerplan geeft een overzicht op hoofdlijnen van instandhoudingsmaatregelen, die in de planperiode genomen moeten worden om de beoogde resultaten te behalen. Ten slotte gaat het beheerplan in op bestaand gebruik en geeft inzicht hoe met externe werking omgegaan moet worden. Beheerplannen hebben een looptijd van maximaal zes jaar.

Bijlage 2. Storingsfactoren

Oppervlakteverlies

Het beschikbare oppervlak van het leefgebied van soorten en/of habitattypen neemt af. Door afname van het beschikbare oppervlak neemt ook het aantal individuen van een soort af. Om duurzaam te kunnen voortbestaan moet elke soort uit een minimum aantal individuen bestaan; bij diersoorten wordt meestal van een minimum aantal paartjes (reproductieve eenheden) gesproken. Wanneer een populatie te klein wordt neemt de kans op uitsterven toe, zeker als deze populatie geen onderdeel uitmaakt van een samenhangend netwerk van leefgebieden. Bij een populatie die uit te weinig individuen bestaat, neemt ook de kans op inteelt toe en dus de genetische variatie af. Hierdoor wordt een populatie kwetsbaar voor veranderingen ten gevolge van bijvoorbeeld predatie, extreme seizoensinvloeden of ziekten. Ook habitattypen kennen een ondergrens voor een duurzame oppervlakte.

Versnippering

Het leefgebied van soorten valt uiteen. Als het leefgebied niet meer voldoende groot is voor een populatie, of individuen van één populatie kunnen de verschillende leefgebieden niet meer bereiken, neemt de duurzaamheid van de populatie af. Een gevolg kan zijn een verandering op in de soortensamenstelling en het ecosysteem. Soorten zijn in verschillende mate gevoelig voor de versnippering van hun leefgebied. Het meest gevoelig zijn soorten met een gering verspreidingsvermogen, soorten die zich over de grond bewegen en soorten met een grote oppervlaktebehoefte. Versnippering door barrières zoals wegen en spoorlijnen leidt mogelijk ook tot sterfte van individuen en kan zo effect hebben op de populatiesamenstelling. Bij versnippering moet men altijd goed rekening houden met het schaalniveau van het populatienetwerk.

Verzuring door stikstof uit de lucht

Verzuring van bodem of water is een gevolg van de uitstoot (emissie) van stikstof (stikstofoxide (NO_x), ammoniak (NH₃)). Deze verzurende stoffen komen via lucht of water in de grond terecht en leiden aldus tot het zuurder worden van het biotische milieu. De belangrijkste bronnen van verzurende stoffen zijn de landbouw, het verkeer en de industrie. Verzuring leidt tot een directe of indirecte afname van de buffercapaciteit (het neutralisatievermogen) van bodem of water. Op termijn resulteert dit proces in een daling van de zuurgraad. Hierdoor zullen voor verzuring gevoelige soorten verdwijnen, wat kan resulteren in een verandering van het habitatype en daarmee mogelijk het verdwijnen van typische (dier)soorten, zoals bijvoorbeeld amfibieën en reptielen die voor hun voortplanting afhankelijk zijn van waterlichamen.

Vermesting door stikstof uit de lucht

Vermesting is in dit geval de 'verrijking' van ecosystemen door stikstofdepositie. Het gaat daarbij om aanvoer door de lucht (droge en natte neerslag van ammoniak en stikstofoxiden). De groei in veel natuurlijke landecosystemen zoals bossen, vennen en heidevelden worden gelimiteerd door de beschikbaarheid van stikstof. Het gevolg van stikstof depositie is dat deze extra stikstof extra groei geeft. Daarbij is de beschikbaarheid van stikstof bepalend voor de concurrentieverhoudingen tussen de plantensoorten. Als de stikstofdepositie boven een bepaald kritisch niveau komt, neemt een beperkt aantal plantensoorten sterk toe ten koste van andere plantensoorten. Dit heeft

ook effect op de fauna doordat hierdoor verandering van het leefgebied optreden, waardoor een gebied ongeschikt wordt als bijvoorbeeld broed- of foerageergebied.

Verzoeting

Verzoeting treedt op als het chloridegehalte in het water afneemt, en niet meer geschikt is voor de beoogde zoute of brakke natuurtypen. Het steeds zoeter worden van bijv. het Oostvoornse meer heeft gevolgen voor de flora en fauna in het meer. Bepaalde soorten zullen verdwijnen terwijl nieuwe soorten zich zullen vestigen. Door de verzoeting zal de brakwatervegetatie verdwijnen. Dit heeft tot gevolg dat door het afsterven van algen en wieren een verslechtering van de waterkwaliteit kan optreden. Verder kan door verzoeting de gevoeligheid voor eutrofiëring sterk toenemen. Naast verandering van vegetatie zal bij een verdere verzoeting ook de macrofauna- en visstandsamenstelling veranderen.

Verziltting

Verziltting betreft de ophoping van oplosbare zouten (kalium, natrium, magnesium, calcium) in bodems en wateren. In wateren komt verziltting over het gehele spectrum tussen zoet (<200 mg Cl/l) en zeer zout (> 30.000 mg Cl/l) voor en is dus niet beperkt tot zoet en brak water. Als gevolg van verziltting verandert de zoet-zout gradiënt en dit heeft gevolgen voor de grondwaterkwaliteit en dus de bodemvruchtbaarheid. Dit werk weer door in randvoorwaarden voor aanwezige plant- en diersoorten en leidt uiteindelijk tot een verandering in de soortensamenstelling.

Verontreiniging

Er is sprake van verontreiniging als er verhoogde concentraties van stoffen in een gebied voorkomen, welke stoffen onder natuurlijke omstandigheden niet of in zeer lage concentraties aanwezig zijn. Bij verontreiniging is sprake van een zeer brede groep van ecosysteem/gebiedsvreemde stoffen: organische verbindingen, zware metalen, schadelijke stoffen die ontstaan door verbranding of productieprocessen, straling (radioactief en niet radioactief), geneesmiddelen, endocrien werkende stoffen etc. Deze stoffen werken in op de bodem, grondwater, lucht. Vrijwel alle soorten en habitattypen reageren op verontreiniging. De ecologische effecten uiten zich in het verdwijnen van soorten en/of het beïnvloeden van gevoelige ecologische processen. Deze beïnvloeding kan direct plaatsvinden maar ook indirect via een opeenvolging van ecologische interacties. Bovendien kan verontreiniging zich pas vele jaren/decennia later manifesteren. De gevolgen van verontreiniging zijn divers en complex. In het algemeen kan gesteld worden dat aquatische habitattypen en soorten gevoeliger zijn dan terrestrische systemen. Ook geldt dat soorten in de top van de voedselpiramide, als gevolg van accumulatie, van verontreinigingen gevoeliger zijn. Echter, afhankelijk van de concentratie en duur van de verontreiniging zijn alle habitattypen en soorten gevoelig en kan verontreiniging leiden tot verandering van de soortensamenstelling.

Verdroging

Verdroging uit zich in lagere grondwaterstanden en/of afnemende kwel. De actuele grondwaterstand is zo lager dan de gewenste/benodigde grondwaterstand. de verandering in grondwaterstand en soms ook kwaliteit van het grondwater leidt tot een verandering in de soortensamenstelling en op lange termijn van het habitatype.

Vernatting

Vernatting manifesteert zich in hogere grondwaterstanden en/of toenemende kwel veroorzaakt door menselijk handelen. Vernatting is een storende factor voor vegetatietypen en soorten die van nature onder drogere omstandigheden voorkomen. Vernatting grijpt in op de bodem- of watercondities. Bij verdergaande vernatting kan een gebied ongeschikt worden voor planten en dieren en zo leiden tot een verandering in de soortensamenstelling en uiteindelijk het habitatype.

Verandering stroomsnelheid

Verandering van stroomsnelheid van beken en rivieren kan optreden door menselijke ingrepen zoals plaatsen van stuwen, kanaliseren of weer laten meanderen. Verschillen in stroomsnelheid (langzaam of snel) en dimensies (van bovenloop tot riviertje) leiden tot duidelijke verschillen in levensgemeenschappen en kenmerkende soorten hiervan. Door verandering in stroomsnelheid verdwijnen kenmerkende soorten en levensgemeenschappen.

Verandering overstromingsfrequentie

De duur en/of frequentie van de overstroming van beken en rivieren verandert door menselijke activiteiten. Voor een voedselarme vegetatie bijvoorbeeld leidt een toenemende overstroming met voedselrijk water tot vermesting: verrijking van de bodem en daardoor verruiging van de vegetatie. Bij boezemlanden die regelmatig worden overstroomd leidt een afname van de overstromingsfrequentie tot verzuring van de bodem, waardoor basenminnende plantensoorten kunnen verdwijnen. Langdurige overstroming kan leiden tot zuurstofgebrek in de wortels van planten waardoor planten kunnen afsterven. Uiteindelijk grijpt een verandering in de overstromingsdynamiek zo in op de soortensamenstelling.

Verandering dynamiek substraat

Er treedt een verandering op in de bodemdichtheid of bodemsamenstelling van terrestrische of aquatische systemen, bijvoorbeeld door aanslibbing of verstuiwing. Verandering van dynamiek van het substraat kan leiden tot verandering van de abiotische randvoorwaarden waardoor levensgemeenschappen kunnen veranderen. Dynamiek van het substraat is bijvoorbeeld van belang voor droge pioniervegetaties in de duinen en stuifzanden, of voor mosselbanken in de Waddenzee.

Verstoring door geluid

Verstoring door onnatuurlijke geluidsbronnen; permanent zoals geluid wegverkeer dan wel tijdelijk zoals geluidsbelasting bij evenementen. Geluid is een hoorbare trilling, gekenmerkt door geluidsdruk en frequentie. Logischerwijs zijn alleen diersoorten gevoelig voor direct effecten van geluid. Geluid *sec* is een belangrijke factor in de verstoring van fauna. De verstoring door geluid wordt beïnvloed door het achtergrondgeluid en de duur, frequentie en sterkte van de geluidsbron zelf. Geluidsbelasting kan leiden tot stress en/of vluchtgedrag van individuen. Dit kan vervolgens weer leiden tot het verlaten van het leefgebied of bijvoorbeeld een afname van het reproductieproces. In bepaalde gevallen kan ook gewenning optreden, in het bijzonder bij continu geluid. Voor zeezoogdieren en vogels is in bepaalde gevallen deze dosis-effect relatie goed gekwantificeerd.

Verstoring door licht

Verstoring door kunstmatige lichtbronnen, zoals licht uit woonwijken en industrieterreinen, glastuinbouw etc. Kunstmatige verlichting van de nachtelijke omgeving kan tot verstoring van het normale gedrag van soorten leiden. Naar mogelijke effecten is nog vrij weinig onderzoek gedaan. Veel kennis gaat daarom nog niet verder dan het kwalitatief signaleren van risico's. Met name schemer- en nachttactieve dieren kunnen last hebben van verstoring door licht, doordat zij juist aangetrokken worden of verdreven door de lichtbron. Hierdoor raakt bijvoorbeeld hun ritme ontregeld of verlichte delen van het leefgebied worden vermeden.

Verstoring door trilling

Er is sprake van trillingen in bodem en water als dergelijke trillingen door menselijke activiteiten veroorzaakt worden, zoals bij boren, heien, draaien van rotorbladen etc. Trilling kan leiden tot verstoring van het natuurlijke gedrag van soorten. Individuen kunnen tijdelijk of permanent verdreven worden uit hun leefgebied. Over het daadwerkelijke effect van trilling is nog zeer weinig bekend. Naar het effect op zeezoogdieren is wel onderzoek verricht.

Optische verstoring

Optische verstoring betreft verstoring door de aanwezigheid en/of beweging van mensen dan wel voorwerpen die niet thuishoren in het natuurlijke systeem. Optische verstoring leidt vooral tot vluchtgedrag van dieren. De soort reageert bijvoorbeeld op beweging omdat een potentiële vijand wordt verwacht. Andersom kan optische verstoring juist ook het uitzicht van soorten beperken waardoor zij potentiële vijanden niet zien naderen. De daadwerkelijke effecten zijn zeer soortspecifiek en hangen van de schuwheid van de soort en de mate waarin gewenning optreedt. Bovendien kunnen de effecten afhankelijk zijn van de periode van de levenscyclus van de soort: in de broedtijd zijn soorten over het algemeen schuwer en dus gevoeliger voor optische verstoring.

Verstoring door mechanische effecten

Onder mechanische effecten vallen verstoring door betreding, golfslag, luchtwervelingen etc. die optreden ten gevolge van menselijke activiteiten. De oorzaken en gevolgen zijn bij deze storende factor zeer divers. Deze storende factor kan leiden tot een verandering van het habitatype en/of verstoring of het doden van fauna-individuen. Bij habitatypen treedt de verstoring/verandering vaak op ten gevolge van recreatie of bijvoorbeeld militaire activiteiten. Het effect is zeer afhankelijk van de kwetsbaarheid (gevoeligheid) van het habitatype. Waterrecreatie en scheepvaart leiden tot golfslag, hetgeen effect kan hebben op de oeverbegroeiing en waterfauna. Luchtwervelingen van bijvoorbeeld windturbines kunnen leiden tot vogelsterfte.

Verandering in populatiedynamiek

De storende factor verandering in populatiedynamiek treedt op indien er een direct effect is van een activiteit op de populatie-opbouw en/of populatiegrootte. Er wordt hier vooral bedoeld of de situatie wanneer er sprake van sterfte van individuen door wegverkeer, windturbines, of door jacht of visserij. Bewuste, menselijke ingrepen op populatieniveau kunnen leiden tot directe problemen en problemen in de toekomst. Een verandering in populatieomvang is een direct effect. Een verandering in populatie-opbouw (verandering van de verhouding sterfte-reproductie) leidt in de toekomst tot

effecten. Zowel minder organismen (een kleinere populatie) en zeker een verandering in samenstelling van de populatie (bijv. meer oude dieren) kunnen leiden tot een verandering in de geboorte/sterfte ratio. En daarmee kan er iets veranderen in de populatiedynamiek (het gedrag in de tijd). Dit kan uiteindelijk leiden tot het (tijdelijk) verdwijnen van soorten, waardoor het evenwicht van het ecosysteem verschuift. De gevoeligheid is sterk afhankelijk van diverse populatiekenmerken zoals de generatietijd van een soort en de huidige grootte van populaties. Vooralsnog zijn alle soorten als 'gevoelig' gescoord.

Bewuste verandering soortensamenstelling

Er is sprake van bewust ingrijpen in de natuur door herintroductie van soorten, introductie van exoten, uitzetten van vis, inzaaien van genetisch gemodificeerde organismen etc. Er treedt concurrentie op in voedselbeschikbaarheid, nestgelegenheid etc. Deze concurrentie kan leiden tot het verdringen (opvullen van de niche) van de oorspronkelijke soorten. Ook kunnen soorten verdwijnen door predatie van de geïntroduceerde soort. Hierdoor kunnen relaties binnen het ecosysteem worden verstoord.

Bijlage 3. Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer

Algemene doelen Natura 2000

Het ecologisch netwerk Natura 2000 moet de betrokken natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Onder het begrip 'instandhouding' wordt een geheel aan maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding. Voor de Natura 2000-gebieden gelden de volgende algemene doelen.

Behoud en indien van toepassing herstel van:

- de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie;
- de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrichtlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijk niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
- de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de structuur en functies van de habitattypen en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
- de op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Doelen Markermeer & IJmeer

Algemeen

Het Markermeer ontstond als gevolg van voltooiing van de Houtribdijk tussen Enkhuizen en Lelystad in 1976. In luwere en ondiepere delen van het Markermeer, zoals de Gouwzee (het deelgebied tussen het eiland Marken en het vasteland van Noord-Holland dat is aangewezen onder de Habitatrichtlijn) en de kustzone Muiden zijn kranswierbegroeiingen ontstaan. Momenteel bevat het zuidelijk deel van de Gouwzee de grootste oppervlakte aan kranswiervegetatie met sterkranswier in ons land. De kranswieren vormen in de zomer en de herfst een belangrijke voedselbron voor o.a. krooneenden.

Het Markermeer/IJmeer is van belang voor visetende (fuut, aalscholver, nonnetje, grote zaagbek, dwergmeeuw, zwarte stern), mosseletende (kuifeend, tafeleend, top-per) en waterplantenetende (krooneend, meerkoet, tafeleend) watervogels. Voor de soorten van de eerste twee categorieën zijn de omstandigheden in de jaren negentig verslechterd door afname van de driehoekmossel in het Markermeer en afname van de spiering in zowel het IJsselmeer als het Markermeer. Het eerste proces is verbonden aan afname van de voedselrijkdom na de aanleg van de Houtribdijk in combinatie met de hoge sliblast, het tweede proces is mogelijk klimaatgerelateerd. Ondanks afname is vooral het aantal kuifeenden en het aantal nonnetjes nog steeds van internationale en grote nationale betekenis. De betekenis van het gebied voor grote concentraties ruiende watervogels is niet verminderd.

De Gouwzee heeft een bijzondere betekenis door het voorkomen van een groot veld sterkranswier, waarop door grote aantallen duikende herbivoren (krooneend, tafeleend, meerkoet) wordt gefoerageerd.

Instandhoudingsdoelstellingen

Voor het Natura 2000-gebied gelden de volgende vastgestelde instandhoudingsdoelstellingen voor habitattypen en doelsoorten:

Habitattypen

Habitattypen	Instandhoudingsdoelstelling
H3140 Kranswierwateren	Behoud oppervlakte en kwaliteit
H3150 Meren met krabbenscheer en fontein-kruiden	Behoud oppervlakte en kwaliteit

Habitatrichtlijnsoorten

Soort	Instandhoudingsdoelstelling
H1149 Kleine modderkruiper	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie
H1163 Rivierdonderpad	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie
H1318 Meervleermuis	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie

Broedvogels

Soort	Instandhoudingsdoelstelling
A017 Aalscholver	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie
A193 Visdief	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie

Niet-broedvogels

Soort	Populatie	Instandhoudingsdoelstelling
A005 Fuut	170	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie
A017 Aalscholver	2600	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie
A034 Lepelaar	2	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie
A043 Grauwe gans	510	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie
A045 Brandgans	160	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie
A050 Smient	15600	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie
A051 Krakeend	90	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie
A056 Slobeend	20	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie
A058 Krooneend	behoud	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie
A059 Tafeleend	3200	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie
A061 Kuifeend	18800	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie
A062 Toppereend	70	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie

A067 Brilduiker	170	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie
A068 Nonnetje	80	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie
A070 Grote zaagbek	40	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie
A125 Meerkoet	4500	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie
A177 Dwergmeeuw	behoud	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie
A197 Zwarte stern	behoud	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie